

FİRÂK-NÂME

İnceleme-Metin

YAZARLAR

Mustafa Yunus GÜMÜŞ

Kübra BATAR

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-375-976-6

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Kitap Adı
FİRÂK-NÂME İnceleme-Metin

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Editör
Mehmet ÖZGER
ORCID iD: 0000-0001-5341-2859

Yayıncı Sertifika No
47518

Yazarlar
Mustafa Yunus GÜMÜŞ
ORCID iD: 0000-0003-2432-2955
Kübra BATAR
ORCID iD: 0000-0003-1329-9219

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
FIC004000

DOI
10.37609/akya.4119

Kütüphane Kimlik Kartı

FİRÂK-NÂME İnceleme-Metin/ Mustafa Yunus Gümüş, Kübra Batar; ed. Mehmet Özger.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.

151 s. : tablo. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253759766

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatında tahkiye türünden eserler hem manzum hem de nesir ile kaleme alınmıştır. 16. yüzyılda mensur-manzum karışık yazılan hikayelerden biri olan *Firâk-nâme*, dönemin dil ve üslup özelliklerini, aşk ve ayrılığın hüznüyle birleştirerek günümüze taşır.

Eserin müellifi olan ve Sultan III. Murad (1574-1595) döneminde yaşadığı bilinen Manastırlı Kadı Hasan bin Alî, bu çalışmayı bizzat eserin mukaddime bölümünde “meclis-i şerîf” olarak adlandırdığı bir dost meclisindeki sohbetlerin birinde “şâh-ı hüsn ü cemâl” olarak nitelendirdiği bir zatın ricası ile karşılaştığını belirtir. Müellif, başta Molla Câmî ve Lâmiî Çelebi gibi devrin büyük isimleri karşısında kendi sermayesinin azlığını dile getirerek büyük bir tevazu göstermiş hatta kendisini onların gülistanı yanında basit bir ot parçası olarak vasıflandırmıştır. Ancak dostlarının ısrarları karşısında bu hikâyeyi Arapçadan Türkçeye tercüme etmeye karar vermiştir.

Temelinde Arap edebiyatında “Abanoz At” olarak bilinen meşhur masalı barındıran *Firâk-nâme*; Kamerü'l-akmâr ile Şemsü'n-nehâr arasındaki aşk hikayesini anlatmakla birlikte ruhun başlangıcının ilahi bir nurdan gelmesi, beden topraktan olması gibi ruh ve beden mahiyetini ele alan felsefi ve tasavvufi temaları da işler. Eserde ayrılık acısı çeken âşığın durumu üzerinden sabır, tevekkül ve irade kapısının ancak Allah tarafından açılabileceği gerçeği gibi kader temalarına değinilmiştir.

Firâk-nâme, klasik “süslü nesir” geleneğine uygun olarak teşbih, mecaz, istiare ve mübalağa gibi söz sanatlarıyla yoğrulmuş bir yapıdadır. Eserin anlatımında, seci ve aliterasyonlar dikkat çekici şekilde fazladır. Mensur hikâyenin içine yerleştirilen manzumeler birbirini tamamlayan ahenkli bir bütün oluşturur.

Bu çalışma, Hasan bin Alî el-Manastırî'nin eserini dil, üslup ve muhteva açısından tahlil ederek metnin barındırdığı edebî zenginliği ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eserin transkripsiyonlu metni oluşturulurken müellifin o dönemdeki dil hassasiyeti ve klasik tahkiye geleneğinin teknikleri korunmaya çalışılmış, karakterlerin psikolojik durumlarını yansıtan iç tahliller ve tasvirlerin metindeki işlevi derinlemesine incelenmiştir. Çalışmanın, klasik Türk nesrinin estetik dünyasının daha iyi anlaşılmasına ve tahkiye geleneğimizin gizli kalmış hazinelerinin gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlamasını temenni ederiz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	
1.FİRAK-NÂME'NİN TANITIMI.....	3
1.1. Eserin Tanıtımı.....	4
1.2. Manastırlı Kadı Hasan Bin Ali'nin Hayatı.....	4
1.3. Eserin Yazılışı.....	4
BÖLÜM 2	
FİRÂK-NÂME'NİN TAHLİLİ.....	5
A. Muhteva.....	6
1. Eserin Özeti.....	6
2. Olay Örgüsü.....	7
3. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	8
3.1. Özne Anlatıcı.....	8
3.2. Tanrısal Konumlu Gözlemci Anlatıcı.....	9
3.3. Tanrısal Konumlu Bakış Açısı ve İç Tahliller.....	10
3.4. Olimpik Pozisyon ve Meddah Anlatıcı Tutumu.....	12
4. Zaman.....	13
4.1. Nesnel Zaman.....	13
4.2. Vaka Zamanı (Öykü Zamanı).....	13
4.3. Anlatma Zamanı.....	15
5. Mekân.....	16
5.1. Somut Mekânlar.....	16
5.2. Kapalı Mekânlar.....	21
5.3. Efsanevi ve Soyut Mekânlar.....	22
5.4. Mekân Tasvirleri ve Simgesel Değeri.....	26
6. Şahıs Kadrosu.....	26
6.1. Merkezî Kişiler.....	26
6.2. Yardımcı ve Düzenleyici Kişiler.....	29
B. Tahkiye Unsurları.....	31
1. Tasvirler.....	31
2. Diyaloglar.....	33

C. Dil ve Üslup.....	38
1. Sözcük Türleri	38
2. Tamlamalar	40
3. Cümleler	41
4. İkilemeler	41
5. Manzumeler.....	42
6. Arapça İbareler.....	43
7. Ayetler ve Hadisler	43
8. Edebî Sanatlar	44
9. Ahenk Unsurları	45
BÖLÜM 3	
1. FİRAK-NÂME'NİN METNİ	47
1.1. Çeviri Yazılı Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem.....	48
1.2. Transkripsiyon Alfabesi	49
METİN.....	50
SONUÇ	143
KAYNAKLAR	144

KAYNAKLAR

- Firâk-nâme*, İBB Atatürk Kitaplığı Kemal Salih Sel Koleksiyonu, Yer No: 810.2 k.1, Demirbaş No: SEL_Osm_01493.
- Ahmed Eflâkî. (1989). *Âriflerin menkıbeleri: I* (T. Yazıcı, Çev.). MEB Yayınları.
- Aksoyak, İ. H. (2014). *HASAN, Hasan b. Ali Efendi*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hasan-hasan-ali-efendi>
- Atalay, M. (2016). *Fars Edebiyatında Musammât*. (29), 1-44.
- Batar, K. (2022). *Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesinde kayıtlı bir Cevâmî'ül-hikâyât ve Levâmî'ül-rivâyât tercümesi -II, III ve IV. kısımlar- (inceleme-metin)*. Sonçağ.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi. (1972). *Osmanlı müellifleri* (A. F. Yavuz & İsmail, Haz.) (Cilt 2). Meral Yayınları.
- Çetin, E. (2023). *Kâtib Mustafa B. Abdullah'ın Tercüme-i Zahiretü'l-Mülûku (İnceleme-Metin)* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çetin, N. (2025). *Roman çözümleme yöntemi*. Akçağ.
- Demir, Y. (1995). *İlk dönem Türk hikâyelerinde anlatıcılar tipolojisi*. Akçağ Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın kitabevi.
- Dilçin, C. (2018). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Erkan, D. (2005). *Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kanar, M. (2012). *Arapça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Say Yay.
- Kanar, M. (2013). *Farsça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Say Yay.
- Selçuk, B. (2009). *Nergisî Meşâkku'l-Uşşâk (inceleme-metin)*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Steingass, F. (1998). *A Comprehensive Persian-English dictionary*. Beirut: Typopress.
- Tavukçu, O. K. (2004). Ayrılığın terennümü: Türk edebiyatında firâk-nâmeler. *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 197-220.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî* (M. Tatçı & C. Kurnaz, Haz.). Büro Yayınları.
- Ünver, İ. (1993). Çevriyazıda yazım birliği üzerine öneriler. *Türkoloji Dergisi*, 11(1). http://doi.org/10.1501/Trkol_0000000144

İnternet Kaynakları:

- <https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/steingass/>
- <https://ganjoor.net>
- <https://kalema.net/home/article/print/1078>
- <https://kelime.com>
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- <https://muhaddis.org>
- <https://poetry.dct.gov.ae/poems/70724-%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A7-%D9%84%D8%A3%D8%AD%D8%A8%D8%A9%D8%A8%D8%A7%D9%84-%D8%AA%D8%B3%D9%84%D9%8A%D9%85%D9%81%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D9%84%D9%85%D9%88%D8%A7>
- <https://qom-adabiyatfarsi.blogfa.com/post/19>

<https://shamsrumi.com/other-books/molana-forouzanfar/mf17>

<https://www.almaany.com>

<https://www.lexiqamus.com/tr>

<https://www.osmanlicasozlukler.com>

Kubbealtı lugatı, <https://www.lugatim.com>

www.acikkuran.com